Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΆΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΎ ΕΙΣΑΓΓΕΛΈΑ
GERARD HOGAN
της 15ης Απριλίου 2021 [1]

Υπόθεση C-65/20

VI
κατά
KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG

[αίτηση του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία καταναλωτή – Οδηγία 85/374/ΕΟΚ – Ευθύνη λόγω ελαττωματικού προϊόντος – Έννοια του "ελαττωματικού προϊόντος" – Έντυπο φύλλο ημερήσιας εφημερίδας που περιέχει εσφαλμένη συμβουλή υγείας»

I. Εισαγωγή

1. Σε περίπτωση κατά την οποία ημερήσια εφημερίδα δημοσιεύει σε καθημερινή στήλη της μια εσφαλμένη συμβουλή υγείας ενός ανεξάρτητου αρθρογράφου της, δύναται να εναχθεί η συγκεκριμένη εφημερίδα για τον λόγο ότι διένειμε ελαττωματικό προϊόν κατά την έννοια της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ [2] του Συμβουλίου (στο εξής: οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων), εάν στη συνέχεια μια αναγνώστρια της εφημερίδας αυτής ισχυριστεί ότι η εκ μέρους της τήρηση της εν λόγω συμβουλής προκάλεσε βλάβη στην υγεία της; Αυτό είναι, κατ' ουσίαν, το καινοφανές ζήτημα ερμηνείας της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων το οποίο θέτει η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία).

2. Πριν όμως εξετάσω τα πραγματικά περιστατικά και τα συναφή νομικά ζητήματα, θα εκθέσω το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

[2] Οδηγία του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων (ΕΕ 1985, L 210, σ. 29), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 1999/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαΐου 1999 (ΕΕ 1999, L 141, σ. 20).

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων

3. Η πρώτη, η τρίτη, η τέταρτη και η έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων έχουν ως ακολούθως:

«[…] η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης του παραγωγού για ζημίες, που προκαλούνται λόγω του ελαττωματικού χαρακτήρος των προϊόντων του, είναι απαραίτητη, δεδομένου ότι οι διαφορές στις επιμέρους νομοθεσίες ενδέχεται να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, να επηρεάσουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων εντός της κοινής αγοράς και να προκαλέσουν διαφορές στο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή από τις ζημίες, στην υγεία και στην περιουσία του, λόγω ενός ελαττωματικού προϊόντος·

[…]

[…] η ευθύνη θα πρέπει να καλύπτει μόνο τα κινητά αγαθά που αποτελούν αντικείμενο βιομηχανικής παραγωγής· […] θα πρέπει, κατά συνέπεια, να εξαιρεθούν της ευθύνης αυτής τα προϊόντα της γεωργίας και του κυνηγίου, εκτός εάν έχουν υποστεί μεταποίηση βιομηχανικού χαρακτήρα που θα μπορούσε να τα καταστήσει ελαττωματικά· […] η προβλεπόμενη από την παρούσα οδηγία ευθύνη πρέπει, επίσης, να καλύπτει τα κινητά αγαθά που χρησιμοποιούνται κατά την ανέγερση ακινήτων ή ενσωματώνονται σε αυτά·

[…] η προστασία του καταναλωτή απαιτεί τη γένεση ευθύνης όλων των συμμετεχόντων στην παραγωγική διαδικασία σε περίπτωση που το τελικό προϊόν, ένα συστατικό αυτού ή η χορηγηθείσα πρώτη ύλη, παρουσιάζει ελάττωμα· […] για τον ίδιο λόγο, θα πρέπει να γεννάται ευθύνη του προσώπου που εισάγει προϊόντα στην Κοινότητα καθώς και οποιουδήποτε εμφανίζεται ως παραγωγός, θέτοντας την επωνυμία, το σήμα ή κάθε άλλο διακριτικό του σημείο ή διαθέτει ένα προϊόν του οποίου ο παραγωγός είναι αδύνατο να εντοπιστεί·

[…]

[…] για να προστατευθεί η σωματική ακεραιότητα και τα αγαθά του καταναλωτή, ο καθορισμός της ελαττωματικότητας ενός προϊόντος πρέπει να γίνεται σε συνάρτηση όχι με την ακαταλληλότητά του προς χρήση, αλλά με την έλλειψη της ασφάλειας εκείνης την οποία το ευρύ κοινό δικαιούται να αναμένει· […] η ασφάλεια αυτή εκτιμάται, αφού αποκλεισθεί κάθε καταχρηστική χρήση του προϊόντος που μπορεί να θεωρηθεί ως παράλογη υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις.»

4. Το άρθρο 1 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων τυποποιεί τον γενικό κανόνα ότι ο παραγωγός ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του.

5. Το άρθρο 2 και το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων ορίζουν τις έννοιες «προϊόν» και «παραγωγός», καθώς επίσης και το ποιος μπορεί να «θεωρείται ως παραγωγός» του κατά την έννοια της οδηγίας. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπουν τα ακόλουθα:

«Άρθρο 2

Για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, ο όρος “προϊόν” περιλαμβάνει κάθε κινητό, ακόμη και ενσωματωμένο σε άλλο κινητό ή ακίνητο. Ο όρος “προϊόν” περιλαμβάνει και τον ηλεκτρισμό.

Άρθρο 3

1. Ως “παραγωγός” θεωρείται ο κατασκευαστής ενός τελικού προϊόντος, ο παραγωγός κάθε πρώτης ύλης ή ο κατασκευαστής ενός συστατικού καθώς και κάθε πρόσωπο [π]ου εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος, επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή κάθε άλλο διακριτικό του σημείο.

2. Με την επιφύλαξη της ευθύνης του παραγωγού, οποιοσδήποτε εισάγει στην Κοινότητα ένα προϊόν για πώληση, μίσθωση, leasing ή οποιαδήποτε άλλη μορφή διανομής στα πλαίσια της εμπορικής του δραστηριότητας, θεωρείται ως παραγωγός του κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας και υπέχει ευθύνη παραγωγού.

[…]»

6. Το άρθρο 6 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων περιγράφει τις περιστάσεις υπό τις οποίες ένα προϊόν θεωρείται ελαττωματικό κατά την έννοια της οδηγίας. Η πρώτη παράγραφος του άρθρου αυτού προβλέπει τα εξής:

«Ένα προϊόν θεωρείται ελαττωματικό, εάν δεν παρέχει την ασφάλεια που δικαιούται κανείς να αναμένει, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένων:

α) της εξωτερικής εμφάνισης του προϊόντος·

β) της ευλόγως αναμενόμενης χρησιμοποίησης του προϊόντος·

γ) του χρόνου κατά τον οποίο το προϊόν ετέθη σε κυκλοφορία.

[…]»

Β. Το αυστριακό δίκαιο

7. Το άρθρο 1 του Bundesgesetz vom 21. Jänner 1988 über die Haftung für ein fehlerhaftes Produkt (Produkthaftungsgesetz) (ομοσπονδιακού νόμου της 21ης Ιανουαρίου 1988 περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, στο εξής: νόμος περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα)[3] ορίζει τα εξής:

«(1) Εάν λόγω ελαττώματος ενός προϊόντος επέλθει θάνατος, σωματική βλάβη ή βλάβη της υγείας ανθρώπου ή βλάβη ενσώματου πράγματος διαφορετικού από το προϊόν, για την αποκατάσταση της ζημίας ευθύνεται:

1. ο επιχειρηματίας που το παράγει και το έχει θέσει σε κυκλοφορία,

[…]».

8. Τα άρθρα 3, 4 και 5 του νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα ορίζουν τις έννοιες «παραγωγός», «προϊόν» και «ελαττωματικό προϊόν». Οι ως άνω διατάξεις έχουν ως εξής:

«(3) Ως "παραγωγός" (άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 1) θεωρείται ο κατασκευαστής τελικού προϊόντος, ο παραγωγός πρώτης ύλης ή ο κατασκευαστής συστατικού, καθώς και κάθε πρόσωπο που εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος, επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή άλλο διακριτικό του σημείο.

(4) Ως "προϊόν θεωρείται κάθε ενσώματο κινητό πράγμα, ακόμη και εάν είναι ενσωματωμένο σε άλλο κινητό πράγμα ή έχει συνδεθεί με ακίνητο πράγμα, συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας.

(5) 1. Ένα προϊόν θεωρείται ελαττωματικό, εάν δεν παρέχει την ασφάλεια που δικαιούται κανείς να αναμένει, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένων:

1. της εξωτερικής εμφάνισης του προϊόντος,

2. της ευλόγως αναμενόμενης χρησιμοποίησης του προϊόντος,

3. του χρόνου κατά τον οποίο το προϊόν ετέθη σε κυκλοφορία.

[…]»

III. Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

9. Η διαφορά ανέκυψε ως εξής. Η εναγομένη και αναιρεσίβλητη είναι ιδιοκτήτρια[4] και (κατά δήλωσή της) εκδότρια μιας τοπικής έκδοσης της Kronen-Zeitung, μιας δημοφιλούς εφημερίδας η οποία έχει ίσως τη μεγαλύτερη κυκλοφορία από οποιαδήποτε άλλη ημερήσια εφημερίδα tabloid στην Αυστρία. Στις 31 Δεκεμβρίου 2016, η εφημερίδα δημοσίευσε στη στήλη «Hing'schaut und g'sund g'lebt» (Ρίχνω μια ματιά και ζω υγιεινά) ένα άρθρο του «Kräuterpfarrer Benedikt» (του βοτανολόγου-παπά Benedikt) με τίτλο «Schmerzfrei ausklingen lassen – Eine Auflage aus geriebenem Kren» (Αλλάξτε [χρονιά] απαλλαγμένοι από πόνους – Επίθεμα από τριμμένο χρένο).

[3] BGBl. αριθ. 99/1988, όπως τροποποιήθηκε τελευταία με το BGBl. I αριθ. 98/2001.

[4] «Medieninhaber» κατά το άρθρο 1(1)(8) του Bundesgesetz über die Presse und andere publizistische Medien (Ομοσπονδιακού νόμου για τον Τύπο και άλλα δημοσιογραφικά Μέσα), της 12ης Ιουνίου 1981, BGBl. αριθ. 314/1981.

10. Το άρθρο περιείχε το ακόλουθο κείμενο:

«Ανακούφιση από τους πόνους των ρευματισμών

Το φρεσκοτριμμένο χρένο μπορεί να συμβάλει στη μείωση των πόνων που προκαλούνται λόγω των ρευματισμών. Οι πάσχουσες περιοχές αλείφονται πρώτα με φυτικό έλαιο ή λαρδί και εν συνεχεία τοποθετείται επάνω τους το τριμμένο χρένο και ασκείται πίεση. Το επίθεμα αυτό μπορεί να αφεθεί ελεύθερα επί δύο έως πέντε ώρες στο δέρμα και κατόπιν να αφαιρεθεί. Η συγκεκριμένη θεραπεία έχει ισχυρή καταπραϋντική δράση.»

11. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η αναφερομένη στο άρθρο διάρκεια θεραπευτικής εφαρμογής του επιθέματος χρένου είναι εσφαλμένη: στην πραγματικότητα η ακριβής συμβουλή προς τους αναγνώστες θα έπρεπε να ήταν για εφαρμογή επί δύο έως πέντε *λεπτά* και όχι για εφαρμογή επί δύο έως πέντε *ώρες*. Ο συντάκτης της στήλης είναι ιερέας μοναχός, μέλος μοναστικού τάγματος. Έχει λάβει το μοναχικό όνομα «Benedikt». Όπως προκύπτει –ή, τουλάχιστον, όπως υποστηρίζει η εναγομένη και αναιρεσίβλητη– ο εν λόγω ιερέας είναι εγνωσμένης αξίας ειδήμων της βοτανικής ιατρικής, έχει γράψει αναρίθμητες στήλες τέτοιου είδους και έχει μάλιστα δημοσιεύσει βιβλία με θέμα τη βοτανική ιατρική. Η εναγομένη και αναιρεσίβλητη ισχυρίζεται ότι μέχρι τώρα μπορούσε να βασιστεί στην ειδημοσύνη του και ότι πρόκειται για το πρώτο ανάλογο περιστατικό που έχει συμβεί.

12. Η ενάγουσα και αναιρεσείουσα, VI, είναι συνδρομήτρια της Kronen-Zeitung. Ισχυρίζεται ότι διάβασε το άρθρο και ακολούθησε τη συμβουλή κατά γράμμα. Τοποθέτησε δηλαδή το επίθεμα χρένου, όπως περιγραφόταν στο άρθρο, στην ποδοκνημική άρθρωση του αριστερού κάτω άκρου της. Άφησε τον επίδεσμο για περίπου τρεις ώρες και τον αφαίρεσε μόνον αφού είχε ήδη εκδηλωθεί σοβαρός πόνος. Λόγω των ισχυρών ελαίων μουστάρδας που περιέχονται στο χρένο είχε σημειωθεί τοξική αντίδραση επαφής. Κατόπιν τούτου, άσκησε αγωγή ζητώντας, με το καταψηφιστικό αίτημά της, να της επιδικαστεί αποζημίωση ύψους 4 400 ευρώ προς αποκατάσταση της σωματικής βλάβης που υπέστη και, με το αναγνωριστικό αίτημά της, να διαπιστωθεί ότι η εναγομένη και αναιρεσίβλητη ευθυνόταν συνολικώς για την ενεστώσα σωματική βλάβη και για τυχόν μελλοντικές συνέπειες του ζημιογόνου γεγονότος.

13. Η αγωγή της απορρίφθηκε πρωτοδίκως. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ήτοι το Bezirksgericht für Handelssachen, Wien (αρμόδιο επί εμπορικών διαφορών ειρηνοδικείο Βιέννης, Αυστρία) διαπίστωσε ότι το άτομο στο οποίο είχε ανατεθεί από την εναγομένη και αναιρεσίβλητη να γράψει το άρθρο ήταν ειδήμων της βοτανικής ιατρικής με πολυάριθμες σχετικές δημοσιεύσεις. Η εναγομένη και αναιρεσίβλητη δεν είχε κανένα λόγο να ελέγξει τα χειρόγραφα τα οποία της υπέβαλε ο συντάκτης. Με δεδομένο, εξάλλου, ότι επρόκειτο για εγνωσμένης αξίας ειδήμονα, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί ούτε ως ανίκανος ούτε ως εν γνώσει της επικίνδυνος κατά την έννοια του άρθρου 1315 του Allgemeines bürgerliches Gesetzbuchs (γενικού αστικού κώδικα [5]).

14. Εάν, αντιθέτως, το αρχικό άρθρο του συντάκτη ήταν ορθό και το σφάλμα εμφιλοχώρησε κατά τη διαδικασία της τυπογραφικής αναπαραγωγής, το δικαστήριο έκρινε ότι η εναγομένη και αναιρεσίβλητη θα ευθυνόταν μόνο σε περίπτωση κατά την οποία είχε πράγματι εγγυηθεί την ορθότητα του περιεχομένου της δημοσιεύσεώς του. Επισήμανε ότι η Kronen-Zeitung είναι

[5] Η διάταξη αυτή αφορά την ευθύνη για πράξεις τρίτων.

εφημερίδα tabloid, η οποία ενημερώνει τους αναγνώστες της με σύντομα άρθρα, γραμμένα με ανάλαφρο, απλό και εύπεπτο τρόπο. Επομένως, το άρθρο δεν μπορούσε να αξιολογηθεί με τον ίδιο τρόπο όπως εάν είχε δημοσιευθεί, για παράδειγμα, σε κάποιο επιστημονικό περιοδικό.

15. Επιπλέον, το δικαστήριο διαπίστωσε ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, οι προσδοκίες του αναγνώστη διαφέρουν από τις αντίστοιχες ενός αναγνώστη επιστημονικού άρθρου ή εξειδικευμένου περιοδικού ή βιβλίου αναφοράς. Συνεπώς, αφής στιγμής τέτοια υπόσχεση ως προς την ακρίβεια του περιεχομένου του άρθρου δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπήρξε, η εναγομένη και αναιρεσίβλητη δεν έφερε ευθύνη για τον εσφαλμένο χρόνο θεραπείας που αναγραφόταν στο επίδικο άρθρο. Η έφεση η οποία ασκήθηκε ενώπιον του Handelsgericht Wien (εμποροδικείου Βιέννης, Αυστρία), απορρίφθηκε για δικονομικούς λόγους. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, απαράδεκτη την επίκληση εκ μέρους της VI, για πρώτη φορά κατ' έφεση, πραγματικών περιστατικών προς στήριξη αιτήματος αναγνώρισης αντικειμενικής ευθύνης της εναγομένης και αναιρεσίβλητης.

16. Στο πλαίσιο της εκδίκασης της αίτησης αναιρέσεως ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου) αναδείχθηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια τα επιχειρήματα τα οποία εδράζονται στην αντικειμενική ευθύνη της εναγομένης και αναιρεσίβλητης βάσει του ομοσπονδιακού νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα. Με την από 21 Ιανουαρίου 2020 απόφασή του, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό ότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις για την εξέταση της αντικειμενικής ευθύνης βάσει του ομοσπονδιακού νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, έστω και αν, κατά τη διάρκεια της πρωτόδικης διαδικασίας, η ενάγουσα και αναιρεσείουσα είχε στηρίξει την επιχειρηματολογία της ειδικώς στην υποκειμενική ευθύνη της εναγομένης και αναιρεσίβλητης.

17. Το δικαστήριο αυτό εξέτασε στη συνέχεια τα επιχειρήματα υπέρ της στοιχειοθέτησης αντικειμενικής ευθύνης βάσει του ομοσπονδιακού νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα και, κατ' επέκταση, της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Επισήμανε ότι τα έργα που εκδίδονται, όπως εγχειρίδια, οδηγίες, χάρτες, πωλούνται ακριβώς και μόνο διότι οι τελικοί καταναλωτές προσδοκούν να λάβουν από αυτά συγκεκριμένες οδηγίες. Περαιτέρω υπογράμμισε ότι θα ήταν ασυνεπές να αφεθεί ο παθών χωρίς την προστασία της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων σε περίπτωση, για παράδειγμα, που σε ένα βιβλίο ή σε μια εφημερίδα αναγραφόταν εσφαλμένη δόση συγκεκριμένου συστατικού σε συνταγή μαγειρικής με συνέπειες βλαπτικές για την υγεία, ενώ εάν η ίδια αυτή επιπλέον ποσότητα του συστατικού είχε εκ παραδρομής προστεθεί σε έτοιμο μεταποιημένο προϊόν το οποίο είχε αγοραστεί από καταναλωτή, ο τελευταίος θα μπορούσε να εναγάγει τον παραγωγό του προϊόντος βάσει αντικειμενικής ευθύνης του δυνάμει της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων.

18. Στη συνέχεια, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) εντόπισε τέσσερα, κατά την κρίση του, επιχειρήματα κατά της στοιχειοθέτησης ευθύνης λόγω εσφαλμένης πληροφόρησης σε τέτοιου είδους υποθέσεις. Πρώτον, έκρινε ότι ο προστατευτικός σκοπός της ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων ήταν η διασφάλιση προστασίας από τον κίνδυνο που ενέχει το αντικείμενο και όχι η παροχή συμβουλών. Δεύτερον, τα προϊόντα διάνοιας, όπως οι στήλες εφημερίδας, δεν συνιστούν «προϊόντα» ούτε κατά την έννοια του αυστριακού νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα ούτε κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, ακριβώς επειδή δεν αποτελούν αυτά καθεαυτά υλικά αντικείμενα. Τρίτον, ενδεχόμενη σύνδεση μεταξύ της ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων και της παροχής απτών πληροφοριών είναι αυθαίρετη και, ως εκ τούτου, οι πληροφορίες πρέπει να αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών

προϊόντων. Τέλος, υπογράμμισε την ανησυχία του σχετικά με τις δυνητικά απεριόριστες και ανοικτές μορφές ευθύνης που θα μπορούσαν να προκύψουν αν ο όρος «προϊόν» του άρθρου 2 της οδηγίας ερμηνευόταν με τόσο ευρύ τρόπο.

19. Τέλος, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) επισήμανε ότι, αν οι διατάξεις της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων οι οποίες διέπουν την αντικειμενική ευθύνη είχαν εφαρμογή σε μια τέτοιου είδους περίπτωση, η εναγομένη και αναιρεσίβλητη θα ευθυνόταν, κατ' αρχήν, βάσει του ομοσπονδιακού νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, για τις σωματικές βλάβες που υπέστη η ενάγουσα και αναιρεσείουσα αναγνώστρια επειδή ακολούθησε την εσφαλμένη συμβουλή.

20. Λόγω των αμφιβολιών του επί του θέματος, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 2, σε συνδυασμό με τα άρθρα 1 και 6 της [οδηγίας 85/374] την έννοια ότι ως (ελαττωματικό) προϊόν πρέπει να θεωρείται και ένα έντυπο φύλλο ημερήσιας εφημερίδας που περιέχει μια επιστημονικώς εσφαλμένη συμβουλή υγείας, της οποίας η τήρηση προκαλεί βλάβη της υγείας;».

21. Η εναγομένη και αναιρεσίβλητη KRONE-Verlag, η Γερμανική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου.

IV. Επί του προδικαστικού ερωτήματος

22. Όπως προανέφερα, το ουσιώδες προς εξέταση ζήτημα στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι αν ο ιδιοκτήτης εφημερίδας μπορεί να ευθύνεται βάσει της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων όσον αφορά ένα τέτοιου είδους εσφαλμένο άρθρο[6]. Κατά την άποψή μου, είναι απόλυτα σαφές από το γράμμα, τους σκοπούς και το όλο πλαίσιο της οδηγίας ότι αυτή ισχύει μόνον ως προς τις υλικές ιδιότητες των προϊόντων, οπότε μια τέτοια περίπτωση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της.

23. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει, εκτός από το γράμμα της, το οποίο «είναι πάντοτε, σύμφωνα με τις παραδοσιακές ερμηνευτικές αρχές, η αφετηρία και ταυτόχρονα το όριο κάθε ερμηνείας»[7], να λαμβάνονται επίσης υπόψη το πλαίσιό της και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος[8]. Θα εξετάσω συνεπώς, κατ' αρχάς, το ίδιο το γράμμα της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων και, στη συνέχεια, θα αναλύσω το πλαίσιο και τους στόχους τους οποίους η τελευταία επιδιώκει.

24. Ξεκινώντας από τη διατύπωση της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, μπορεί να σημειωθεί κατ' αρχάς ότι το άρθρο 1 αυτής προβλέπει ότι ο παραγωγός «ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του». Στη συνέχεια, το άρθρο 2 ορίζει ότι ως

6 Το ζήτημα του κατά πόσον μπορεί ή πρέπει να συντρέχει ευθύνη βάσει άλλων διατάξεων του αυστριακού δικαίου είναι προφανώς τελείως διαφορετικό ζήτημα και, δεδομένου ότι άπτεται της αποκλειστικής αρμοδιότητας του αιτούντος δικαστηρίου, είναι αυτονόητο ότι αποφεύγω να εκφράσω οποιαδήποτε άποψη σχετικά με αυτό το εντελώς ξεχωριστό ζήτημα. Στο πλαίσιο της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων είναι σαφές ότι μια τέτοιου είδους πιθανή ευθύνη δεν αποκλείεται (βλ. αιτιολογική σκέψη 13, καθώς επίσης και άρθρο 13 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων).

7 Πρβλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak στην υπόθεση Agrana Zucker (C-33/08, EU:C:2009:99, σημείο 37).

8 Πρβλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 10ης Σεπτεμβρίου 2014, Holger Forstmann Transporte (C-152/13, EU:C:2014:2184, σκέψη 26), και της 10ης Δεκεμβρίου 2018, Wightman κ.λπ. (C-621/18, EU:C:2018:999, σκέψη 47).

«προϊόν» θεωρείται «κάθε κινητό, ακόμη και ενσωματωμένο σε άλλο κινητό ή ακίνητο»[9]. Το άρθρο 3 ορίζει ότι ως «παραγωγός» θεωρείται «ο κατασκευαστής ενός τελικού προϊόντος, ο παραγωγός κάθε πρώτης ύλης ή ο κατασκευαστής ενός συστατικού καθώς και κάθε πρόσωπο που εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος, επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή κάθε άλλο διακριτικό του σημείο». Όπως προκύπτει από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, ένα προϊόν θεωρείται ελαττωματικό «εάν δεν παρέχει την ασφάλεια που δικαιούται κανείς να αναμένει, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένων: α) της εξωτερικής εμφάνισης του προϊόντος· β) της ευλόγως αναμενόμενης χρησιμοποίησης του προϊόντος· γ) του χρόνου κατά τον οποίο το προϊόν ετέθη σε κυκλοφορία». Το γράμμα εδώ αναφέρεται στην παραγωγή υλικών πραγμάτων και στη ζημία που προκαλείται ως αποτέλεσμα ενός πραγματικού ελαττώματος του προϊόντος.

25. Ωστόσο, κατά ένα μέρος της νομικής θεωρίας, ένα προϊόν δεν χρειάζεται καν να είναι ενσώματο υπό την έννοια αυτή για να χαρακτηριστεί ως «προϊόν» για τους σκοπούς του άρθρου 2 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Μια τέτοια παραδοχή θα επέτρεπε να θεωρηθούν *οι πληροφορίες που περιέχονται στην εφημερίδα* –και όχι η εφημερίδα αυτή καθεαυτήν– ως προϊόν[10]. Κατά την αντίληψή μου, εντούτοις, η ερμηνεία αυτή δεν ευσταθεί, λαμβανομένων υπόψη του γράμματος, των σκοπών και του πλαισίου της συγκεκριμένης οδηγίας.

26. Βεβαίως, είναι αληθές ότι μια κλασική εφημερίδα, η οποία εκδίδεται και κυκλοφορεί με τον παραδοσιακό τρόπο, είναι ένα υλικό αντικείμενο και μάλιστα κινητό. Θα μπορούσε ίσως να φανταστεί κανείς περιστάσεις υπό τις οποίες ο αγοραστής μιας εφημερίδας που εκδίδεται και κυκλοφορεί με τον παραδοσιακό τρόπο θα μπορούσε να υποστεί σωματικές βλάβες αν, για παράδειγμα, τραυματιζόταν εξαιτίας ενός μεταλλικού συνδετήρα που προεξείχε ή αν υφίστατο σωματική βλάβη λόγω της τοξικότητας της μελάνης που χρησιμοποιήθηκε στη διαδικασία εκτυπώσεως. Η ουσία όμως της υπό κρίση αξιώσεως άπτεται του φερόμενου ελαττώματος του *διανοητικού* περιεχομένου και όχι ενός ελαττώματος του *υλικού* αντικειμένου αυτού καθεαυτό. Επομένως, το ζήτημα στην προκειμένη περίπτωση αφορά, στην πραγματικότητα, υπηρεσία, και όχι προϊόν.

27. Ουδείς ισχυρίζεται, λόγου χάριν, ότι η εφημερίδα, αυτή καθεαυτήν, τραυμάτισε την VI: επρόκειτο για σωματική βλάβη την οποία η αναγνώστρια υπέστη ακολουθώντας την εσφαλμένη συμβουλή που είχε απλώς δημοσιευθεί στη συγκεκριμένη εφημερίδα. Ως εκ τούτου, το ερώτημα

[9] Αρχικώς, η εφαρμογή της οδηγίας 85/374 περιοριζόταν σε «κινητά αγαθά που αποτελούν αντικείμενο βιομηχανικής παραγωγής» (τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής). Η οδηγία 1999/34 κατάργησε την εξαίρεση των «πρώτων υλών γεωργίας» από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, ώστε η ευθύνη του παραγωγού να καλύπτει, όπως καθίσταται σαφές στην αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 1999/34, «όλα τα είδη των προϊόντων», διευρύνοντας με τον τρόπο αυτό το πεδίο εφαρμογής της και πέραν των *προϊόντων βιομηχανικής παραγωγής*. Τούτο επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το Δικαστήριο εφάρμοσε την οδηγία 85/374 στην περίπτωση προϊόντος που προδήλως δεν είχε παρασκευαστεί βιομηχανικώς, πιο συγκεκριμένα στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, Veedfald (C-203/99, EU:C:2001:258), όπου, πριν από μεταμόσχευση, ένας νεφρός είχε διαποτιστεί με υγρό και το υγρό αυτό, το οποίο είχε παρασκευαστεί στο φαρμακείο του νοσοκομείου, αποδείχθηκε ελαττωματικό, με συνέπεια ο νεφρός να αχρηστευθεί και να καταστεί ακατάλληλος για μεταμόσχευση.

[10] Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ο ορισμός του «προϊόντος» είναι ευρύς (αν και, κατά την άποψή της, πρέπει να πρόκειται για «αντικείμενο βιομηχανικής παραγωγής»). Επισημαίνει ότι, ενώ το άρθρο 4 του αυστριακού νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα ορίζει ότι ως «προϊόν» νοείται «κάθε ενσώματο κινητό πράγμα», ο χαρακτηρισμός «ενσώματος» δεν περιλαμβάνεται στο γράμμα του άρθρου 2 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Η ηλεκτρική ενέργεια περιλαμβάνεται επίσης βάσει της ως άνω διάταξης στην έννοια του «προϊόντος», παρόλο που δεν πρόκειται για ενσώματο πράγμα. Η συζήτηση αυτή αποκτά ακόμη περισσότερο ενδιαφέρον όταν πρόκειται για λογισμικό, καθόσον ακόμη και η μεταφορά με ενσώματο υπόθεμα έχει καταστεί σπάνια και ο συνήθης τρόπος με τον οποίο μεταφέρεται είναι πλέον η μεταφόρτωσή του (για την άποψη αυτή, βλ., για παράδειγμα, Spindler, G., «Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet», *Multimedia und Recht*, τεύχος 3, 1998, σ. 119-124). Πάντως, στην από 19.2.2020 έκθεση σχετικά με τις επιπτώσεις της τεχνητής νοημοσύνης, του διαδικτύου των πραγμάτων και της ρομποτικής στην ασφάλεια και την ευθύνη [COM(2020) 64 τελικό, σ. 14] η Επιτροπή μάλλον παραμένει εντός των ορίων του τεθειμένου δικαίου, αναφέροντας ότι «[π]αρόλο που ο ορισμός του προϊόντος στην οδηγία για την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων είναι ευρύς, θα μπορούσε να αποσαφηνιστεί ακόμα περισσότερο ώστε να αντικατοπτρίζεται καλύτερα ο σύνθετος χαρακτήρας των αναδυόμενων τεχνολογιών […]».

είναι κατά πόσον ενσώματο προϊόν που περιέχει μια τέτοιου είδους εσφαλμένη συμβουλή δύναται να θεωρηθεί «ελαττωματικό» κατά την έννοια της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων.

28. Ουδεμία ένδειξη υφίσταται ότι η εφημερίδα ήταν ελαττωματική ως προς οτιδήποτε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «εξωτερική ιδιότητά της». Κατά ένα μέρος της νομικής θεωρίας, ωστόσο, το ενσώματο υπόθεμα δεν είναι δυνατόν να διαχωριστεί από το ίδιο το περιεχόμενό του. Συνακόλουθα, υποστηρίζεται ότι το καθεστώς αντικειμενικής ευθύνης το οποίο τυποποιείται με την οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων πρέπει να εφαρμόζεται τόσο ως προς τα ελαττώματα του προϊόντος *ως* προϊόντος αυτού καθεαυτό όσο και ως προς το διανοητικό περιεχόμενό του. Τα επιχειρήματα αυτής της μερίδας της νομικής θεωρίας προς στήριξη της ως άνω απόψεως εδράζονται ως επί το πλείστον στον σκοπό του νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, ο οποίος έγκειται στην προστασία των καταναλωτών[11]. Επιπλέον, ισχυρίζονται ότι υπάρχουν καταστάσεις καλυπτόμενες από την οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλη ομοιότητα με την περίπτωση των εσφαλμένων πληροφοριών που οδηγούν εντέλει σε σωματική βλάβη. Ένα παράδειγμα είναι η περίπτωση κατά την οποία ένα προϊόν που υποτίθεται ότι ειδοποιεί τους ανθρώπους για κάποιο συγκεκριμένο κίνδυνο –όπως ίσως ένας συναγερμός καπνού– δεν λειτουργεί ορθά. Οι ενδιαφερόμενοι, μη έχοντας ειδοποιηθεί, δεν λαμβάνουν τα μέτρα τους (π.χ. εγκαταλείποντας ένα φλεγόμενο κτίριο), γεγονός που με τη σειρά του προκαλεί τη σωματική βλάβη τους[12]. Οι συγκεκριμένοι θεωρητικοί παραλληλίζουν την περίπτωση αυτή με εκείνη στην οποία το εγχειρίδιο χρήσεως ενός προϊόντος περιέχει εσφαλμένες πληροφορίες. Όπως και στην περίπτωση των εσφαλμένων πληροφοριών οι οποίες περιέχονται σε έντυπο υπόθεμα, ο κίνδυνος και σε αυτή την περίπτωση δεν οφείλεται στις υλικές ιδιότητες του προϊόντος, αλλά στο γεγονός ότι οι αναγνώστες ακολουθούν τις (εσφαλμένες) οδηγίες όπως αυτές αποτυπώνονται στο εγχειρίδιο χρήσεως.

29. Φρονώ ωστόσο ότι η συγκεκριμένη συλλογιστική δεν είναι διόλου πειστική. Το γράμμα του άρθρου 6 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων αναφέρεται σαφώς σε κάποιο ελάττωμα του ίδιου του προϊόντος, κατά την έννοια του άρθρου 2 αυτής. Εξάλλου, το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής δεν προβλέπει αντικειμενική ευθύνη για τις απλές συμβουλές. Τουναντίον, η ευθύνη πρέπει να συνδέεται με τη θέση σε κυκλοφορία ενός προϊόντος[13]. Η διάταξη αυτή απαιτεί να υπάρχει άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του ελαττώματος του προϊόντος και της βλάβης του ζημιωθέντος, η οποία όντως υφίσταται στις περιπτώσεις που περιγράφονται στο σημείο 28 των παρουσών προτάσεων, ενώ ουδόλως διαπιστώνεται τέτοιου

[11] Για παραδείγματα της προσεγγίσεως αυτής, βλ. Foerste, U. και Graf von Westphalen, F., (επιμ.), *Produkthaftungshandbuch*, 3η έκδ., Beck, Μόναχο, 2012, σ. 815, άρθρο 47, παράγραφος 16· Cahn, A., «Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen», *Neue Juristische Wochenschrift*, 1996, σ. 2899 έως 2905, ιδίως σ. 2901 έως 2903· Meyer, A., «Die Haftung für fehlerhafte Aussagen in wissenschaftlichen Werken», *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht*, τεύχος 3, 1997, σ. 26 έως 34. Για μια αντίθετη άποψη, βλ. Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Κολωνία, 2001, σ. 623 έως 627. Όλοι οι ανωτέρω συγγραφείς αναλύουν τον γερμανικό νόμο περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα. Με τον συγκεκριμένο νόμο μεταφέρθηκε στη γερμανική έννομη τάξη η οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, αν και τα ζητήματα τα οποία εξετάζονται δεν αφορούν αποκλειστικώς τον γερμανικό νόμο περί μεταφοράς της κρίσιμης εν προκειμένω οδηγίας.

[12] Ένα άλλο παράδειγμα είναι η κακή λειτουργία ενός διαγνωστικού βοηθήματος όταν εξαιτίας της δεν διαγιγνώσκεται και, ως εκ τούτου, δεν θεραπεύεται κάποια ιατρική πάθηση.

[13] Βλ. εξ αντιδιαστολής, άρθρο 7, εδάφιο α', οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, το οποίο εξαιρεί από την ευθύνη τον παραγωγό ο οποίος δεν έθεσε το προϊόν σε κυκλοφορία. Βλ., επίσης, Oechsler, J., *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, αναθεωρημένη έκδοση, de Gruyter, Βερολίνο, 2018, άρθρο 2 ProdHaftG, παράγραφος 78, και πάλι όσον αφορά τον Produkthaftungsgesetz (γερμανικό νόμο περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα).

είδους σύνδεση με το προϊόν σε περίπτωση κατά την οποία απλώς διατυπώνεται κάποια εσφαλμένη συμβουλή σε μια εφημερίδα [14]. Αυτό σημαίνει επίσης ότι η εν λόγω οδηγία δεν εφαρμόζεται σε υπηρεσίες [15].

30. Μολονότι μπορεί ορθώς να υποστηριχθεί ότι η διάκριση μεταξύ προϊόντων και υπηρεσιών καθίσταται όλο και πιο δύσκολη λόγω της τεχνολογικής προόδου [16], εντούτοις το συμπέρασμα αυτό, μολονότι θα μπορούσε να δρομολογήσει νομοθετική πρωτοβουλία, δεν σημαίνει ότι η οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων μπορεί να εφαρμόζεται υπό περιστάσεις διαφορετικές από εκείνες στις οποίες εφαρμόζεται επί του παρόντος, λαμβανομένου υπόψη του σαφούς γράμματός της. Κατά μείζονα δε λόγο, επειδή η επέκταση της εφαρμογής σε περιπτώσεις πληροφοριών που περιλαμβάνονται σε κινητό πράγμα, θα συνεπαγόταν και άλλες ανακολουθίες. Γιατί, για παράδειγμα, να ισχύει αντικειμενική ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες που περιέχονται σε δημοσίευση, αλλά όχι τις συμβουλές που παρέχονται από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση [17];

31. Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου, από το γράμμα, το πλαίσιο και τους σκοπούς της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων προκύπτει ότι η αναφορά σε «προϊόν» περιορίζεται πάντως σε ενσώματο πράγμα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, κατ' ουσίαν, η υπό κρίση αξίωση δεν μπορεί να ευδοκιμήσει, τουλάχιστον όσον αφορά την οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, ακριβώς επειδή δεν αφορά ζημία οφειλόμενη σε πραγματικό ελάττωμα ενός προϊόντος.

32. Το ως άνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται, εξάλλου, από τους σκοπούς και το όλο πλαίσιο της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Η πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής καθιστά σαφές ότι πρόκειται για μέτρο εναρμόνισης «σε θέματα ευθύνης του παραγωγού για ζημίες, που προκαλούνται λόγω του ελαττωματικού χαρακτήρος των προϊόντων του» και ότι το μέτρο αυτό ήταν αναγκαίο διότι «οι διαφορές στις επιμέρους νομοθεσίες ενδέχεται να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, να επηρεάσουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων εντός της κοινής αγοράς και να προκαλέσουν διαφορές στο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή από τις ζημίες, στην υγεία και στην περιουσία του, λόγω ενός ελαττωματικού προϊόντος». Είναι προφανές ότι οι σκέψεις αυτές αφορούν αποκλειστικώς ενσώματα πράγματα και, όπως το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να υπογραμμίσει, «[η] οριοθέτηση, εκ μέρους του νομοθέτη της Ενώσεως, του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας είναι αποτέλεσμα σύνθετης διαδικασίας σταθμίσεως, μεταξύ άλλων, των διαφορετικών αυτών συμφερόντων» [18].

[14] Πρβλ., Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Κολωνία, 2001, σ. 650 έως 651, όπου γίνεται διάκριση μεταξύ «Instruktionshaftung» (ευθύνης από οδηγίες χρήσεως) και «Informationshaftung» (ευθύνης από πληροφορίες).

[15] Η Επιτροπή είχε ήδη διατυπώσει στην Πράσινη Βίβλο της για την αστική ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων [COM(1999) 396 τελικό, σελ. 7], ότι «[οι] ελαττωματικές υπηρεσίες δεν καλύπτονται από την 85/374/ΕΟΚ». Τούτο συνάδει με το γεγονός ότι είχε καταρτίσει πρόταση οδηγίας περί της ευθύνης του φορέα παροχής υπηρεσιών [COM(90) 482 τελικό] (ΕΕ 1991, C 12, σ.8). Το σχέδιο αποσύρθηκε στη συνέχεια [COM(94) 260 τελικό]. Το σημείο 2.8 της γνωμοδότησης του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου επί της προτάσεως οδηγίας του Συμβουλίου περί της ευθύνης του φορέα παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1991, C 269, σ. 40) αναδεικνύει με ιδιαίτερη ενάργεια τα ζητήματα τα οποία θα μπορούσαν να ανακύψουν από μια τέτοια οδηγία: «Από την εξέταση της εν λόγω προτάσεως προκύπτει με σαφήνεια ότι η εφαρμογή της θα ενεργήσει ως τροχοπέδη για κάθε έρευνα και κάθε καινοτομία στους τομείς δραστηριότητας των ελευθέριων επαγγελμάτων. Θα οδηγήσει σε μια αμυντική ιατρική, σε αμυντική παροχή νομικών, εμπορικών και φορολογικών συμβουλών και σε αμυντική συνδρομή εκ μέρους των αρχιτεκτόνων, των μηχανικών και των εργολάβων. Πράγμα που δεν είναι ο επιδιωκόμενος στόχος των καταναλωτών».

[16] Τούτο σχολιάστηκε επίσης στην έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Έκθεση σχετικά με τις επιπτώσεις της τεχνητής νοημοσύνης, του διαδικτύου των πραγμάτων και της ρομποτικής στην ασφάλεια και την ευθύνη [COM(2020) 64 τελικό, σ. 13 και 14].

[17] Βλ. επίσης *Münchener Kommentar zum BGB*, 8η έκδ., 2020, άρθρο 2 ProdHaftG, παράγραφος 19, καθώς και Ulmer-Eilfort, C., και Obergfell-Thiermann, E.-I., *Verlagsrecht*, 2η έκδ., C.H. Beck, 2020, παράγραφος 1036.

[18] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

33. Όλα τα ανωτέρω υπογραμμίζονται και από άλλες αιτιολογικές σκέψεις. Έτσι, για παράδειγμα, στην τρίτη αιτιολογική σκέψη δηλώνεται ότι η αντικειμενική ευθύνη «θα πρέπει να καλύπτει μόνο τα κινητά αγαθά που αποτελούν αντικείμενο βιομηχανικής παραγωγής». Μολονότι, όπως εκτέθηκε στην υποσημείωση 9 των παρουσών προτάσεων, το πεδίο εφαρμογής της ρυθμίσεως διευρύνθηκε μεταγενέστερα και πέραν των προϊόντων που αποτελούν *αντικείμενο βιομηχανικής παραγωγής*, εντούτοις πουθενά δεν αναφέρεται ότι απλές πληροφορίες ή συμβουλές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Η τέταρτη αιτιολογική σκέψη προσθέτει ότι η αποτελεσματική προστασία του καταναλωτή «απαιτεί τη γένεση ευθύνης όλων των συμμετεχόντων στην παραγωγική διαδικασία σε περίπτωση που το τελικό προϊόν, ένα συστατικό αυτού ή η χορηγηθείσα πρώτη ύλη, παρουσιάζει ελάττωμα […]». Σύμφωνα με την έκτη αιτιολογική σκέψη, για να προστατευτεί «η σωματική ακεραιότητα και τα αγαθά του καταναλωτή, ο καθορισμός της ελαττωματικότητας ενός προϊόντος πρέπει να γίνεται σε συνάρτηση όχι με την ακαταλληλότητά του προς χρήση, αλλά με την έλλειψη της ασφάλειας εκείνης την οποία το ευρύ κοινό δικαιούται να αναμένει […]». Η αναφορά σε «έλλειψη ασφαλείας» μπορεί και πάλι να θεωρηθεί, σε συνάρτηση με τα συμφραζόμενα, μόνον ως αναφορά σε ελάττωμα ενός ενσώματου προϊόντος το οποίο ενδέχεται να προκαλέσει ζημία.

34. Όλα τα παραπάνω στοιχεία της συστηματικής ερμηνείας ενισχύουν απλώς το συμπέρασμα ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων αφορά αποκλειστικώς και μόνον την ασφάλεια των υλικών προϊόντων και ότι ο κύριος σκοπός της είναι να προβλεφθεί ένα μέσο αποκατάστασης της ζημίας βάσει αντικειμενικής ευθύνης όταν έχει διαπιστωθεί ότι τα προϊόντα αυτά είναι ελαττωματικά. Σε αντίθετη περίπτωση, θα άνοιγε ο δρόμος για την προβολή, κατ' εφαρμογήν της οδηγίας αυτής, πλήθους αξιώσεων που θα αφορούσαν, κατ' ουσίαν, την πλημμελή ή αμελή παροχή υπηρεσιών. Θα μπορούσε να πρόκειται, για παράδειγμα, για γραπτές συμβουλές τις οποίες παρείχε λογιστής ή δικηγόρος ή για μια γραπτή ιατρική έκθεση, παρότι θα ήταν εντελώς τεχνητό να υποστηριχθεί ότι, υπογράφοντας μια τέτοια έκθεση, ο ενδιαφερόμενος επαγγελματίας «εμφανίζεται» ως «παραγωγός» ενός «τελικού προϊόντος», οπότε πρόκειται για «παραγωγό» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων [19].

35. Εξάλλου, όπως το ίδιο το αιτούν δικαστήριο αφήνει να εννοηθεί στο σημείο 4.2 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, τυχόν αναγνώριση ευθύνης βάσει της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων σε μια τέτοια περίπτωση θα είχε ως αποτέλεσμα να εκθέσει επιπλέον τους παρόχους υπηρεσιών στον κίνδυνο μιας άνευ ορίων αντικειμενικής ευθύνης έναντι ενός απροσδιόριστου αριθμού δυνητικών εναγόντων [20]. Είναι λοιπόν μάλλον αναπόδραστο το συμπέρασμα ότι η αναγνώριση άνευ πταίσματος ευθύνης θα στρέβλωνε τα όρια του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, του οποίου η οριοθέτηση, όπως ήδη αναφέρθηκε και όπως έχει υπογραμμίσει το Δικαστήριο στην υπόθεση Dutrueux [21], ήταν το αποτέλεσμα σύνθετης διαδικασίας σταθμίσεως διαφορετικών συμφερόντων.

36. Το συμπέρασμα αυτό θα μπορούσε επίσης να εγκλωβίσει τους εκδότες εφημερίδων σε μια ιδιαίτερα δύσκολη από νομικής άποψης κατάσταση. Οι περισσότερες εφημερίδες –από τις πλέον σοβαρές έως τις πιο δημοφιλείς– προσφέρουν στους αναγνώστες τους στήλες αυτού του είδους, όπου παρέχονται συμβουλές επί διαφόρων ζητημάτων, όπως για θέματα ιατρικά, νομικά,

[19] Βλ., επίσης, υποσημείωση 15 των παρουσών προτάσεων, όπου παρατίθεται η γνωμοδότηση της [Ευρωπαϊκής] Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής επί της προτάσεως οδηγίας του Συμβουλίου περί της ευθύνης του φορέα παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1991, C 269, σ. 40).

[20] Βλ. τις περίφημες επιφυλάξεις που διατύπωσε ο Cardozo, C.J., στην απόφαση Ultramares Corporation κατά Touche 174 NE 441 (1931), προειδοποιώντας ότι καλό θα είναι ο νομοθέτης να αναγνωρίζει ευθύνη «για απροσδιόριστο ποσό, με απροσδιόριστη διάρκεια και έναντι απροσδιόριστου αριθμού προσώπων».

[21] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011 (C-495/10, EU:C:2011:869, σκέψη 22).

κηπουρικής, ανατροφής των παιδιών ή και για προσωπικά προβλήματα. Πράγματι, αν μπορούσε να στοιχειοθετηθεί η αντικειμενική ευθύνη μιας εφημερίδας σε περίπτωση κακής ή εσφαλμένης συμβουλής της οποίας η τήρηση προκάλεσε είτε σωματικές βλάβες είτε (εντός των ορίων του άρθρου 9 της οδηγίας για την ευθύνη του προϊόντος) υλικές ζημίες, τούτο θα συνεπαγόταν έναν νέο κίνδυνο για τους εκδότες, κάτι το οποίο, όπως υπογράμμισε η εναγομένη και αναιρεσίβλητη με τις γραπτές παρατηρήσεις της, θα μπορούσε να έχει στην πράξη σοβαρές επιπτώσεις στην ελευθερία του Τύπου, την οποία εγγυάται το άρθρο 11, παράγραφος 2, του Χάρτη (και, κατ' επέκταση, το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου). Τούτο σημαίνει ότι, εάν η οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων προοριζόταν να επιφέρει τέτοιο αποτέλεσμα, το ευλόγως αναμενόμενο θα ήταν τούτο να έχει διατυπωθεί με απολύτως σαφείς όρους και χωρίς καμία αμφισημία. Η εκκωφαντική σιωπή της οδηγίας ως προς το ζήτημα αυτό καταδεικνύει εύγλωττα ότι ο νομοθέτης της Ένωσης ουδέποτε θέλησε να προβλέψει τέτοια ευθύνη υπό αυτές τις περιστάσεις.

37. Πρέπει να υπογραμμιστεί ωστόσο ότι τα ζητήματα της ευθύνης εξ αδικοπραξίας ή επαγγελματικής αμέλειας σε υποθέσεις αυτού του είδους διέπονται από το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Ο νομοθέτης της Ένωσης ουδέποτε είχε τη βούληση να προβεί σε μια τέτοια εναρμόνιση, ούτε πολλώ μάλλον είχε την πρόθεση να ενταχθούν οι αξιώσεις αυτές «με το ζόρι» στο καθεστώς της αντικειμενικής ευθύνης το οποίο προβλέπει η οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, μέσω μιας τεχνητής και διασταλτικής ερμηνείας του γράμματός της. Το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι σκοπός της εν λόγω οδηγίας δεν είναι να εναρμονίσει εξαντλητικά όλον τον τομέα της ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, πέραν των θεμάτων τα οποία ρυθμίζει [22].

38. Μολονότι είναι αληθές ότι το ζήτημα το οποίο εγείρεται στο σημείο αυτό είναι καινοφανές, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το ως άνω συμπέρασμα δεν βρίσκει έρεισμα στην υφιστάμενη μέχρι σήμερα νομολογία σχετικά με την οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Η πλησιέστερη απόφαση του Δικαστηρίου είναι η απόφαση Dutrueux [23]. Στην υπόθεση εκείνη, ένα νεαρό αγόρι υπέστη εγκαύματα κατά τη διάρκεια χειρουργικής επεμβάσεως στην οποία υποβλήθηκε σε νοσοκομείο. Τα εγκαύματα ωστόσο προκλήθηκαν από ελάττωμα του μηχανισμού ελέγχου της θερμοκρασίας του θερμαινόμενου στρώματος επί του οποίου ήταν ξαπλωμένο κατά τη διάρκεια της χειρουργικής επεμβάσεως. Το νοσοκομείο χρησιμοποίησε απλώς το στρώμα το οποίο είχε αγοράσει από νοσοκομειακό προμηθευτή.

39. Το Δικαστήριο έκρινε όμως, ως προς το νοσοκομείο, ότι «δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο χρήστης αυτός μετέχει στην αλυσίδα κατασκευής και διαθέσεως στο εμπόριο του οικείου προϊόντος» για τους σκοπούς του άρθρου 3 της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων [24]. Επομένως, το νοσοκομείο λειτουργούσε απλώς ως πάροχος ιατρικών υπηρεσιών και σε περίπτωση που τέτοιος πάροχος «χρησιμοποιεί ελαττωματικά μηχανήματα ή προϊόντα των οποίων δεν είναι ο παραγωγός, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 3 της [οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων], και ο οποίος, ως εκ τούτου, προκαλεί ζημίες στον αποδέκτη της παροχής» τότε η ευθύνη παρέχοντος υπηρεσίες «δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής» [25].

[22] Βλ. αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, Moteurs Leroy Somer (C-285/08, EU:C:2009:351, σκέψεις 24 και 25), και της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, σκέψη 21).

[23] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011 (C-495/10, EU:C:2011:869).

[24] Όπ.π., παράγραφος 28.

[25] Όπ.π., παράγραφος 39.

40. Συνεπώς, από την απόφαση Dutrueux [26] προκύπτει με σαφήνεια ότι η ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών οι οποίες διακρίνονται από το ελαττωματικό υλικό αντικείμενο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Εν προκειμένω, εν πάση περιπτώσει, ο σχετικός ισχυρισμός είναι ακόμη πιο αδύναμος διότι, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στην υπόθεση εκείνη, δεν υπήρχε κανένα ελάττωμα όσον αφορά το υλικό αντικείμενο αυτό καθεαυτό ως προϊόν.

41. Βάσει όλων των ανωτέρω ερμηνευτικών μεθόδων, δεν μπορώ παρά να καταλήξω στο συμπέρασμα ότι μια τέτοιου είδους αξίωση εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Πρόκειται κατ' ουσίαν για αξίωση που αφορά παροχή υπηρεσίας –συμβουλή προς τους καταναλωτές η οποία διατυπώνεται σε στήλη εφημερίδας– και δεν σχετίζεται με την εφημερίδα ως υλικό αντικείμενο αυτό καθεαυτό. Επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι σωματικές βλάβες που υπέστη η VI οφείλονται σε ελάττωμα προϊόντος, δεδομένου ότι αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται στην οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων.

V. Πρόταση

42. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) ως εξής:

Το άρθρο 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 1 και το άρθρο 6 της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έντυπο φύλλο ημερήσιας εφημερίδας που περιέχει επιστημονικώς εσφαλμένη συμβουλή υγείας, της οποίας η τήρηση προκαλεί βλάβη της υγείας, μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως «ελαττωματικό προϊόν» κατά την έννοια της οδηγίας αυτής.

[26] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011 (C-495/10, EU:C:2011:869).